

5777

Torah from Around the World

*José ben Jochanan, een man uit Jeruzalem zei:
Laat je huis wijd open staan,
als een tent die naar vier windrichtingen open kan.
En laat de armen je huisgenoten zijn,
want ook zij zoeken naar Wijsheid.*

*Ook zei Hillel:
Als ik er niet voor mezelf ben, wie is er voor mij?
En als ik er alleen voor mezelf ben, wat ben ik?
En als niet nu, wanneer dan?*

Pirke Awot / Spreuken over de Fundamenten, 1:5 en 1:14

(in de vertaling van Leo Mock en Marcel Poorthuis)

Sjabbat 22 juli 2017 / 28 Tammoez 5777, Matot-Mas'é, Bemidbar/Numeri 30:2 - 36:13
Tanach blz. 332 - 348
Haftara: Jirmeja 1:1 - 2:28
Tanach blz. 915 - 919

Commentaar: Ethan Tucker is gepromoveerd in Talmoed en Rabbijnse studies aan de Jewish Theological Seminary, New York.

vertalers: JaapFrank en Sabine Frank-Fiedler

[Het Engelse origineel](#)

Vrijplaatsen

„Die steden dienen als vrijplaats tegen bloedwrekers, zodat voorkomen wordt dat iemand die een ander heeft gedood, sterft voordat hij voor de gemeenschap heeft terechtgestaan. Kies drie steden aan de oostkant van de Jordaan en drie in het land Kenaän. (...) Deze zes steden zullen vrijplaatsen zijn voor zowel de Jisraëlieten als voor de vreemdelingen die bij jullie wonen of tijdelijk bij jullie verblijven, zodat iedereen die zonder opzet een ander heeft gedood, daarheen kan vluchten.” (Bemidbar/Numeri 35:12, 14-15}

In de sidra Mas'é (het tweede deel van de dubbele tekst van deze week) beschrijft de Tora uitvoerig de wetten die betrekking hebben op de *ar'é miklat* – de vrijplaatsen, waar mensen die onbedoeld hebben gedood bescherming vinden tegen de wraak van de *goël hadam* - de nabestaande die de eer van zijn gedode verwant(en) wil wreken. Terwijl de Tora de Jisraëlieten opdraagt om zes van dit soort steden verspreid over heel hun grondgebied te kiezen, benadrukt hij voor wie deze steden zijn bedoeld: „voor de Jisraëlieten, voor de vreemdelingen en voor de bewoners in hun midden.” Met andere woorden, deze steden zijn niet alleen bedoeld voor de leden van de Jisraëlitische gemeenschap met volledige burgerrechten, maar ook voor de meer marginale leden: de *ger* en de *tosjav*, mensen die naadloos overeenkomen met de inwonende vreemdelingen en de gastarbeiders zoals die ook in eigentijdse samenlevingen voorkomen. Ook zij kunnen betrokken raken bij onbedoelde doodslag en kunnen behoefte hebben aan bescherming tegen de wraak van bloedverwanten. De Tora gaat heel ver om een ruim recht van aanspraak op asiel te benadrukken. Maar hoe ver gaat deze bescherming en waarom?

Rabbijnse bronnen gaan diep in op de wetten betreffende 'vrijplaatsen', ondanks het feit dat in hun (antieke) Grieks-Romeinse context, dergelijke steden niet bestonden, evenmin als het rabbijnse gezag op basis waarvan men de doodstraf kon toepassen. Ook dachten zij uitgebreid na over de tekst „zowel voor de vreemdeling (*ger*) als voor de ingezetene (*tosjav*)”, wat ze uitlegden als een *hendyadis*, (de stijffiguur die een begrip aanduidt dat is samengesteld uit twee substantieven, red.) met een enkele betekenis: de *ger tosjav*, de ingeburgerde vreemdeling.

In de rabbijnse bronnen is de *ger tosjav* iemand die bepaalde joodse tradities en verplichtingen heeft aangenomen zonder tot het Jodendom te zijn bekeerd. Hij bevindt zich op een schaal tussen minder en meer aansprakelijkheid en identiteit als Jood. Vroege midrasjiem overpeinzen de precieze rol van deze figuur in de context van de vrijplaatsen: enerzijds plaatst de Tora deze persoon nadrukkelijk te midden van degenen die een band hebben met deze vrijplaatsen en hun belangrijke sociale functie. Anderzijds is deze persoon geen ingezetene, een niet-Jood, zodat zijn status zich niet op één lijn laat stellen met die van een Jood.

De Misjna (Makkot 2:3) neemt een fascinerend juridisch standpunt in: wanneer Joden per ongeluk andere Joden ombrengen, worden beiden verbannen naar een vrijplaats, zoals het voorschrift van de Tora luidt. Wanneer een *ger tosjav* per ongeluk een andere *ger tosjav* ombrengt geldt diezelfde regel, conform het standpunt van Tora dat ook een ingezeten vreemdeling naar een vrijplaats kan gaan. Als evenwel een *ger tosjav* per ongeluk een Jood dood, mag hij geen asiel zoeken in de vrijplaats. Integendeel: hij zal worden terechtgesteld.

Hoe vreemd en verwarrend dit in eerste instantie mag lijken, ook wij hanteren een dergelijk onderscheid tussen een ingeburgerde en een niet ingeburgerde. Neem bijvoorbeeld iemand die met een tijdelijke verblijfsvergunning in een vreemd land verblijft: vraag je nu af hoe de wet (en de publieke opinie) zo iemand zal beoordelen als a) hij een geweldsdelict heeft begaan tegen een andere tijdelijke bewoner of b) als hij een geweldsdelict begaat tegen een ingezetene. Het eerste scenario zal gewoonlijk uitlopen op een routineuze actie van de politie; het tweede scenario zal bij het publiek meer angst wekken en de dader loopt kans te worden uitgewezen.

De Misjna maakt expliciet wat we voortdurend doen: we zoeken naar evenwicht tussen ons gevoel voor eerlijkheid en gerechtigheid en ons instinct om de groep - gezin of volk - waartoe wij behoren te beschermen tegen nodeloos geweld en gevaar.

Die hedendaagse uitdaging om tot goed staatsmanschap en burgerschap te komen, bestaat dus al zolang er Tora is. Wanneer we deze Sjabbat lezen over vrijplaatsen, is het met name zinvol om opnieuw te kijken naar onze definities van burgerschap, om te kijken naar diegenen die zich aan de grenzen van die definities bevinden, en hoe onze instituten dienstbaar kunnen zijn bij het optimaal uitbreiden van de groep rechthebbenden, zonder de noodzakelijke bescherming van hen die het dichtst bij ons staan, op te offeren.